

POPULAȚIE, RESURSE — MEDIU ÎNCONJURĂTOR, DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ

Masă rotundă, 15 — 16 decembrie 1983

Laboratorul de Ecologie Socială — *Produs* — Calitatea Vieții organizat și inițiat în 1982 sub Egida Academiei de Științe Sociale și Politice, Academia de Studii Economice, Comisia Națională de Demografie, Asociația Română de Marketing, Consiliul Național pentru Protecția Mediului Înconjurător, Inspectoratul General de Stat pentru Controlul Calității Produselor, după o serie de seminarii pe probleme particulare ale cercetării interdisciplinare a organizat în zilele de 15—16 decembrie 1983 la București lucrările mesei rotunde cu tema *Populație, resurse, mediu înconjurător și dezvoltare economico-socială*. Reuniunea s-a înscris în seria de reuniuni pregătitoare pentru participarea la viitoarea Conferință mondială a populației, ce va avea loc în Mexic în luna august, 1984.

La dezbaterile mesei rotunde au participat un mare număr de oameni de știință, cercetători, cadre didactice, specialiști din domeniile științelor economice, sociologiei, demografiei, medicinei, științelor naturii și tehnice.

Pe parcursul dezbaterilor a fost subliniat caracterul global al problemelor ridicate de populație, resurse, mediu, dezvoltarea economico-socială și de relațiile dintre ele.

Globalitatea acestor probleme rezultă, pe de o parte din dimensiunea geografică și istorică a manifestării lor, întrucât epuizarea resurselor de materii prime (inclusiv cele energetice), poluarea mediului ambiant, explozia demografică și penuria de alimente, dinamica păcii și a războiului au dobândit în a doua jumătate a secolului XX forma unor crize care exercită presiuni și solicită soluții la nivelul întregii planete. Globalitatea acestor probleme comportă, pe de altă parte, și o dimensiune epistemologică și metodologică, complexitatea interrelațiilor între ele făcând necesară o abordare și o soluționare care să pună accentul pe aspectul de totalitate al fiecăreia dintre problemele globale (populația, mediul, dezvoltarea economică etc.) cit și al sistemelor din ce în ce mai cuprinzătoare prin care ele fac parte ca subsistem (societăți

naționale, societate planetară, biosferă, natură etc.).

Dimensiunea planetară a problemelor globale nu exclude, ci dimpotrivă, presupune tratarea particulară, specifică a acestor probleme în fiecare context istorico-geografic și economico-social determinat. Dezbaterea a evidențiat substratul politico-ideologic al diferitelor teorii și lucrări consacrate problemelor globale și viitorului omenirii.

Participanții la masa rotundă au prezentat ilustrări concrete ale modului specific de manifestare a problemelor globale în condițiile țării noastre, evidențiind atât legăturile dintre economia românească și economia mondială, cât și soluțiile practice românești la unele dintre problemele ce își așteaptă încă soluționarea pe plan mondial. Pe parcursul dezbaterii, au fost expuse numeroase aspecte, date și idei care pot contribui la elaborarea unui model românesc al problemelor globale ale omenirii, model care să contribuie la metodologia generală a cercetării problemelor globale pornind de la experiența politico-economică românească și de la opțiunile României în confruntările ideologice și politice ale lumii contemporane.

O contribuție teoretică originală o constituie modelul *Cercetării — Dezvoltării de Produs* elaborat de un grup de lucru interdisciplinar în cadrul Laboratorului de Ecologie Socială — *Produs* — Calitatea Vieții, sub egida ASSP, a Academiei de Studii Economice și a Asociației române de marketing.

Noua concepție introdusă privind Cercetarea — Dezvoltarea de Produs are la bază modelarea prin produs a nevoii sociale, prospectate sau relevate, sub aspect global, vizând atât satisfacerea calității vieții, populației și a echilibrului ambiant, cât și asigurarea unui cost total minim. Modelul teoretic a fost testat printr-o serie de aplicații practice, precum bilanțul energetic pe traiectoria produsului, reevaluarea tehnologiilor din perspectiva sanogenezei populației și a protecției mediului etc.

Abordind din perspectiva globală problemele dezvoltării economico-sociale și a relațiilor acestora cu populația, mediul natural și resursele, participanții la dezbateri au pus în evidență unele *limite* ale modelelor economice clasice și ale mentalității comune privind factorii și rezultatele creșterii economice. S-au menționat în acest sens:

1. Considerarea resurselor naturale și umane (populația) ca *variabile exogene* ale modelelor creșterii economice, ignorând astfel caracterul *limitat* al acestora și valoarea lor economică (inclusiv valoarea de „marfă”) ca părți (componente) ale avuției unei națiuni;

2. Semieșecul modelelor clasice ale creșterii economice în a estima în mod satisfăcător *costurile sociale* sau „*externalitățile*” creșterii, ale dezvoltării.

Referitor la primul aspect, s-a relevat faptul că multă vreme resursele naturale (apa, combustibilii fosili etc.) sau cele umane (populația) au fost considerate ca fiind „*date naturale*” ale dezvoltării, iar prețul lor redus era socotit ca rezultând din lipsa lor de valoare economică (neîncorporând muncă). Practica economică bazată pe această concepție a dus la exploatarea nerațională a acestor resurse, generând „*crizele*” cu care sîntem confrunțați în prezent. S-a argumentat necesitatea considerării resurselor naturale ca parte a avuției naționale, integrarea lor în circuitul economic solicitînd investiții și cheltuieli de muncă, precum și acțiuni de gospodărire rațională și de valorificare superioară.

Demonstrația convingătoare a acestei mutații în concepția asupra resurselor naturale a oferit-o amplă și aprofundată comunicare privind *creșterea rolului apei* în economia națională și eforturile economice și administrative ale țării noastre privind gospodărirea rațională a apei, protecția calității apei la surse, reducerea poluării riurilor etc. În aceste condiții, se impune ca resursele de apă să fie luate în calcul la evaluarea avuției naționale și a cheltuielilor de producție ale unităților utilizatoare. S-a recomandat în acest sens extinderea folosirii pirghiilor economice — sisteme de plăți, tarife și penalități — în vederea eliminării risipei de apă, a reducerii consumurilor specifice, pentru stimularea economiei de apă și respectarea indicatorilor de calitate la evacuarea apelor uzate.

Grupul inginerilor energeticieni participanți la dezbateri a prezentat rolul complex al *resurselor energetice* în cadrul „*trinomului celor trei E*” (Energie, Economie, Ecologie) insistînd asupra măsurilor de realizare a programului pentru diversificarea resurselor naturale energetice, în vederea realizării independenței energetice a țării. Apreciindu-se că în anii următori criza energetică nu va mai avea acuitatea din deceniul al optulea, a fost subliniată necesitatea de a continua eforturile

orientate spre îmbinarea surselor clasice cu sursele noi de energie, pentru conservarea energiei, pentru identitatea și valorificarea surselor regenerabile, întrucît nu sînt întrevăzute posibilitățile de a face mai mult de o schimbare energetică majoră în cursul generației următoare.

Într-o manieră similară, au fost analizate și relațiile dintre *populație* și dezvoltare economică, relații care au ocupat locul central al dezbaterii. Într-o evaluare critică a concepțiilor privind rolul populației în procesele dezvoltării s-a demonstrat faptul că, spre deosebire de situația de acum 30—40 de ani, cînd în teoriile și modelele creșterii, populația era considerată ca o resursă abundentă și nelimitată, în prezent această teză nu mai este valabilă, cel puțin în cazul societăților dezvoltate din Europa și America de Nord, în care sînt prezente simptomele stagnării creșterii demografice și chiar cele ale depopulării. Consecința directă a scăderii ritmului de creștere a populației este diminuarea resurselor forței de muncă; consecințele indirecte ale unei populații în descreștere numerică și îmbătrînire biologică sînt însă complexe, depășind sfera economică și afectînd societatea în toate structurile ei.

Dintr-o bogată argumentare statistică și teoretică a rezultat că și în cazul țării noastre se manifestă fenomenele scăderii ritmului creșterii naturale a populației, creșterea decalajelor între sexe în privința mortalității și a duratei medii a vieții etc. indicîndu-se totodată rezervele potențiale de creștere a natalității printr-o *educație concepțională* a populației, îndeosebi a tineretului. În aceste condiții, cînd populația devine o resursă limitată, gospodărirea rațională a resurselor populației devine nu numai o sarcină a organelor sanitare (care răspund de calitatea biologică a populației), ci o cerință economică și o problemă cetățenească a întregii națiuni.

Evidențiindu-se tripla ipostază a populației ca factor de condiționare, ca rezultat și mai ales ca beneficiar al proceselor dezvoltării economico-sociale, mai multe intervenții au adus în dezbateri *problemele sănătății populației și ale proceselor de sanogeneză*. Din perspectivă globală, s-a arătat că sănătatea, (definită în sens larg ca „*bunăstarea fizică, mintală și psihică a oamenilor*”) nu este domeniul exclusiv al medicinei umane, numeroși participanți la dezbateri insistînd asupra necesității unei abordări integrate a procesului sanogenezei, considerat în relațiile acestuia cu mediul natural, cu procesele tehnologice, cu alimentația etc. În acest context, s-a făcut o expunere detaliată a factorilor care contribuie la creșterea riscului de îmbolnăvire a plantelor și animalelor în condițiile agriculturii și zootehniei practicate cu mijloace industriale, pledîndu-se pentru mai strînsă co-

laborare între fitopatologi, medicii veterinari și medicii umani, pentru reducerea acestor riscuri și deci pentru asigurarea unei alimentații sănătoase. În consens cu această idee, tehnicienii, fizicienii, arhitecții, economiștii prezenți la dezbateri au arătat care este contribuția surselor regenerabile de energie, a condițiilor de locuit, a urbanismului etc. la creșterea calității vieții, precum și necesitatea unor tehnologii concepute și proiectate în vederea obținerii unor produse cu calități corespunzătoare promovării sanogenezei.

În strinsă legătură cu problemele creșterii calității vieții și a sănătății populației, a fost argumentată importanța *alimentației* ca o stringentă problemă globală comparabilă, prin complexitatea și acuitatea implicațiilor ei politice, cu problemele păcii și ale războiului în lumea contemporană. Au fost indicate principalele coordonate ale unei politici alimentare fundamentată pe conceptul de sistem agro-alimentar care nu se reduce la agricultura și la industria alimentară, ci reunește activități ale tuturor ramurilor economice și domeniilor de activitate socială (de la industria construcțiilor de mașini la învățămînt și mass-media). În acest sens s-a arătat necesitatea unui domeniu specializat de cercetare științifică și pregătire profesională — economia alimentară.

La interferența situațiilor critice legate de dezvoltarea economică, la valorificarea resurselor naturale și de protecția mediului înconjurător, de asigurarea alimentației și a sănătății unei populații în continuă creștere, discuțiile au indicat rolul *tehnologiei* ca o veritabilă „placă turnantă” a apariției și a rezolvării în perspectivă a problemelor globale care confruntă lumea contemporană. Prezența la masa rotundă a inginerilor tehnologi, cercetătorilor din științe social-politice și economice, a specialiștilor în științele vieții a permis nu numai abordarea interdisciplinară a implicațiilor unor tehnologii particulare (a celor energetice îndeosebi), dar mai ales situarea și examinarea Tehnologiei în contextul relațiilor dintre om, natură și cultură, deci într-o perspectivă filosofică care vizează fundamentele civilizației, ale dezvoltării istorice.

Într-o astfel de viziune cuprinzătoare, tehnologia este considerată ca principala formă de adaptare a omului la mediul natural prin transformarea acestuia, rezultatul acestei acțiuni fiind crearea unui mediu sau ecosistem nou, „ecosistemul antropizat”, coextensiv noțiunii tradiționale de „civilizație”. Dat fiind faptul că omul nu se poate rupe de acest mediu natural care-și păstrează o importanță vitală pentru el, orice acțiune antropizată a omului asupra mediului natural are efecte directe asupra calității vieții sale și a gradului de satisfacere a nevoilor

sale vitale. S-a specificat astfel că omul este o ființă naturală care se adaptează cu mijloace ne-naturale; relația dintre „naturalul” și „socialul” constitutiv al omului este deosebi contradictorie, unele din aceste contradicții fiind ilustrate de „externalitățile” nocive ale diferitelor tehnologii prin care omul își asigură confortul. De aceea, în cursul debaterii s-a insistat asupra imperativului de „a învăța de la natură”, aceasta fiind considerată „cel mai bun tehnolog” și creatorul perfect de produse. S-a formulat în acest sens un „model structural de acțiune a naturii” ale cărei principii generale pot fi aplicate și în cazul proiectării de tehnologii, de produse, și, în general în organizarea activităților sociale. În mod similar, un grup de biologi specializați în economie generală a demonstrat modul în care buna cunoaștere și respectare a „principiilor ecologice” poate contribui nu numai la protejarea echilibrelor naturale ci și la asigurarea eficienței activităților economice, a sanogenezei populației precum și la realizarea obiectivului „dezvoltării prin forțe proprii”, obiectiv care a reținut atenția participanților la dezbateri.

În acest context de idei (prezente de obicei în preocupările filozofilor sau ale biologilor), a fost receptată cu interes intervenția unui inginer chimist cu multă experiență practică care a pledat pentru ideea transpunerii unor structuri de organizare a celulelor vii în organizarea unităților industriale, arătînd că „biostructurarea tehnologică a proceselor industriale” pare să fie singura direcție de asigurare a supraviețuirii și adaptării unităților industriale la situațiile de criză și de variație a resurselor de materii prime.

Consecințele nerespectării principiilor ecologice în activitățile economice au fost ilustrate prin numeroase cazuri concrete, deseori dramatice, de poluare chimică a apei și aerului, de eroziune și degradare a solurilor, de acumulare de substanțe toxice în organismul plantelor și animalelor consumate de om, de locuirea în aglomerări urbane și locuințe insalubre etc. Au fost formulate și propuneri vizînd diminuarea în viitor a unor astfel de fenomene. Astfel, s-a propus ca o măsură radicală, dar realizabilă în practică, interzicerea deversărilor de orice fel în apele râurilor precum și ținerea unei evidențe a ceea ce se degajă în aer, ca un pas preliminar pentru controlul și reducerea poluării atmosferice. A fost bogat argumentată utilitatea „agriculturii biologice”, atît pentru reducerea consumurilor energetice ridicate în agricultura actuală, cît și pentru evitarea degradării solurilor și a reducerii riscurilor de îmbolnăvire a populației. S-a insistat, de asemenea, asupra necesității ca în faza de concepere și proiectare a unor produse să se prevadă și

măsurile de diminuare a posibilelor efecte poluante pe întreaga traiectorie a produsului, până la reintegrarea în natură. S-a formulat conceptul de „sănătate a mediului înconjurător”, domeniu de cunoaștere și de acțiune în care se confirmă justetea principiului că este mai ușor să previi decît să vindecî îmbolnăvirile (în acest caz se includ diversele forme de poluare și dezechilibru a mediului natural).

Legat de această înțelegere complexă a mediului și a problematicii activității de protejare a acestuia s-a subliniat necesitatea depășirii înțelegerii limitate a mediului ambiant considerat ca sumă a factorilor naturali (apă, aer, sol), prin considerarea componentelor sociale și culturale ale mediului. În acest context, s-au prezentat metodele ecologiei sociale și culturale și utilitatea implicării lor în cadrul studiilor și a acțiunilor privind dezvoltarea sistematizată a teritoriului și a comunităților umane.

În ceea ce privește soluțiile pe termen lung la problemele globale, participanții la dezbateri au realizat consensul de opinie că soluțiile de perspectivă în rezolvarea problemelor globale implică pe lângă elaborarea de noi tehnologii, găsirea de noi resurse, edificarea unei noi ordini economice internaționale etc. și modificarea valorilor și comportamentelor oamenilor printr-o *educație corespunzătoare a personalității lor*. În funcție de problemele particulare abordate s-au formulat o serie de propuneri privind instruirea și educația în domeniile conservării energiei, ale formării conștiinței ecologice, ale comportamentului concepțional (de reproducere biologică), ale sanogenezei etc. Au fost prezentate și unele aspecte concrete ale aplicării modelului „cercetării-dezvoltării de produs” prin organizarea în cadrul Academiei de Studii Economice din București a unui curs post-universitar pentru perfecționarea cadrelor de specialiști din cercetare și producție.

Gheorghe Nicolae

BILANȚ ȘI PERSPECTIVE ÎN CERCETAREA TINERETULUI DIN ROMÂNIA

Sesiunea științifică anuală a Centrului de cercetări pentru problemele tineretului, decembrie, 1983

În zilele de 16 și 17 decembrie 1983 a avut loc Sesiunea științifică a Centrului de cercetări pentru problemele tineretului pe tema: „*Bilanț și perspective în cercetarea tineretului din România*”. La sesiune, a cărei organizare a coincis cu împlinirea a 15 ani de la crearea CCPT, au participat cercetători din institute științifice din capitală, cadre didactice, membri ai Filialelor CCPT din 20 de județe, secretari cu probleme de propagandă din cadrul comitetelor județene UTC în care ființează filialele CCPT, cadre UTC și tineri din capitală, precum și reprezentanți ai unor instituții și organizații centrale și ai presei.

După deschiderea lucrărilor sesiunii a fost prezentat Referatul de sinteză cu privire la activitatea CCPT. În prima ședință plenară au fost prezentate referatele cercetătorilor CCPT: Doina Buruiană, *Rezultate ale cercetărilor și cerințe ale practicii educative în formarea conștiinței politice a tineretului*; Alexandru I. Bejan, *Cercetarea vieții și activității organizațiilor de tineret*; Leon Buburuzan, *Stilul de muncă al organelor și organizațiilor UTC: evoluție și tendințe*; Cătălin Mamali, *Motivația muncii și orientările valorice ale tinerilor*; Constantin Schifirneț, *Vîrsta și cultura — Formele și mijloacele de activitate cultural-educativă ale organizațiilor UTC —*

expresie specifică a trebuințelor vîrstei tinere; Petre Datculescu, *Cercetarea fenomenului religios în perspectiva educației materialist-științifice a tineretului*; Fred Mahler, *Socializare și participare social-politică în perspectiva cercetării globale a tineretului*.

Tot în cadrul ședinței plenare, au fost prezentate alte 29 de comunicări ale colaboratorilor CCPT din capitală și membrilor filialelor CCPT pe o largă tematică referitoare la: *pregătirea și integrarea socio-profesională a tineretului* (Ștefan Costea, Septimiu Chelcea, Ioan Uifălean, Adrian Pop, Sorin Mitulescu, Petru Lisievici-Brezeanu, Ion Jude); *formarea tineretului în spirit comunist, revoluționar, educarea patriotică, formarea noii atitudini față de muncă a tineretului* (Alexandru Boboc, Nicolae Mitrofan, Melania Borțun, Petru Iluț, Ion Cioban, Gheorghe Dumitriu, Vasile Cautiș); *educarea materialist-științifică a tineretului* (Popescu-Maricel Nicolai, Vasile Preda, Șerban Cionoff); *combaterea manifestărilor antisociale și a delincvenței* (Ioan Neacșu, Dan Banciu, Octavian Brăila, Dan Merlușcă, Lucian Belcea, Ioan Harbădă, Livia Dordea); *probleme demografice și de educație sanitară a tinerilor* (Vasile Ghețau, Irina Dobindă, Gheorghe Tăbircă); *probleme teoretice și metodologice* (Ovidiu Bădina, Solo-

mon Marcus, Cătălin Zamfir, Mihai Ștefan, Călin Drăgoi, Sterică Dicu).

În cadrul referatului de sinteză, al comunicărilor precum și al dezbaterilor pe marginea acestora s-au relevat o serie de succese obținute în domeniul cercetării științifice a tineretului în perioada dintre 1968—1983, s-au analizat o serie de neajunsuri în ce privește cuprinderea tematică, satisfacerea deplină a priorităților în domeniul cercetării, calitatea și eficiența unor studii. S-au făcut totodată numeroase propuneri în ceea ce privește abordarea în cadrul cercetării științifice a problemicii tineretului a unor probleme legate de actuala etapă de dezvoltare a societății noastre, de mutațiile ce se produc în statutul social, trebuințele, aspirațiile, orientările valorice și comportamentale ale tinerilor. Totodată s-a solicitat extinderea cercetărilor cu caracter prospectiv, menite să evidențieze principalele tendințe de viitor, în plan demografic, social-economic, educativ în ceea ce privește formarea și afirmarea noilor generații

tinere, problematica pregătirii și integrării lor sociale ca un factor activ al dezvoltării societății noastre.

În cadrul sesiunii a avut loc și Masa rotundă pe tema: „*Perspectivile cercetărilor în domeniul tineretului în următorii ani*”, la care au luat parte cercetătorii CCPT, președinți și alți reprezentanți ai filialelor CCPT, reprezentanți ai organelor UTC din județele în care își desfășoară activitatea filialele și alți participanți la sesiune. În cadrul mesei rotunde discuțiile s-au centrat asupra modalităților prin care filialele CCPT își vor aduce contribuția la realizarea temelor din planul de activitate al CCPT pe anul 1984, precum și, în general, asupra obiectivelor și căilor de perfecționare a activității CCPT și filialelor în perioada viitoare. În cadrul Mesei rotunde, ca și în general în cadrul sesiunii, au fost discutate de asemenea o serie de probleme având un caracter mai accentuat de perspectivă.

Fred Mahler